

SÄRINTRESSENAS LYCKORIKE

MONICA WERENFELS RÖTTORP

Politiker är ofta oklara över vems intressen de egentligen företräder. Samtidigt blir det politiska uppdraget allt mer komplicerat. Det leder till att snabba populistiska beslut tar över långsiktigt agerande för allmänintresset.

Den politiska rollen är ständigt granskad och diskuterad. Men i den kommunpolitiska vardagslunken sätter debatten inte några påtagliga spår. Det rullar på, som det gjort under de senaste årtiondena, mot specialisternas och särintressenas lyckorike. Allmänintresset försvaras av ingen.

Det råder enligt min mening förvirring bland politikerna själva om vilka intressen de företräder. Före kommunalvalet förklarar många sig vilja företräda kommuninvånarna. När valet är över uppstår fenomen som skymmer denna ambition. En mängd krav från olika intressegrupper tenderar att ta över

MONICA WERENFELS RÖTTORP arbetar på Svenska Arbetgivareföreningen och har bl a skrivit boken *Konkurrens på låtsas*, utgiven på Ekerlids förlag 1995.

allmänintresset.

Omedelbart uppstår en mängd frågor som är direkt knutna till arbetsgivarrollen och producentrollen. Personalen pockar på sitt, den administrativa apparaten kräver sitt. Att rationalisera eller lägga ut ett uppdrag på entreprenad skapar omedelbart missnöje bland de egna och obehagliga åtgärder i form av friställande osv. Personalintresset kommer då lätt före allmänhetens intresse av en kostnadseffektiv verksamhet.

Det finns också tendenser hos politiker att se sig som företrädare enbart för de egna väljarna. Socialdemokrater företräder arbetarklassen, centerpartister Vuxenskolan och småbönder o s v. Enligt min mening måste en kommunpolitiker se sig som ansvarig för alla kommuninvånare, även för sådana som röstat "fel".

Det politiska uppdraget blir allt

mer komplicerat. Kommunerna är enorma koncerner med hundratals olika verksamheter och regelsystemen är omöjliga att överblicka, än mindre behärska för politikerna. Tjänstemännens makt har växt i takt med systemens komplexitet. Fritidspolitiker, men också heltidspolitiker, hamnar i underläge gentemot specialisten/-tjänstemannen. Det är tungt och konfliktfyllt att trotsa tjänstemannaexpertisen och den enklare vägen blir då att köra kompissskap med tjänstemännen. Då får man åtminstone igenom lite!

Det är viktigt att uppmärksamma att även tjänstemän kan vara särintressen som man inte bör liera sig med. Det finns en uppenbar risk att tjänstemän, med specialistens naturliga önskemål om perfektion ställer orimliga krav på t ex ett företag vid myndighetsutövning. Ramlagar kan ge upphov till

omfattande lokala regleringar som baseras på särintressen hos enskilda tjänstemän/politiker. Det inträffar också att tjänstemän med motstridiga krav försätter företag i situationen att varje val blir ett regelbrott (bageriet t ex som av en tjänsteman åläggs att ha räfflade golvplattor för att förhindra halkning och av en annan att ha släta golvplattor av hygienskäl). Detta är politikernas sak att lösa. Att tvinga företaget att välja det minst regelvidriga alternativet eller det alternativ som medför lägsta vitet är att svika sin politiska uppgift.

Politiker måste stå över sektorstänkande och hindra tjänstemän från myndighetsutövning grundat på långtgående särintressen.

Nämndens ombud?

Men det råder också, enligt min mening, missuppfattning om vilka politiska intressen politikern företräder. Det finns en tydlig tendens hos fritidspolitiker att som ledamot av en nämnd se sig som försvarare för den nämndens intressen (att få högre anslag t ex). Han/hon blir försvarare av ett särintresse, i det här fallet nämndens, i stället för allmänintresset (t ex kommunens ekonomiska situation som helhet). Det finns "utförarpolitiker" som tror sig slippa totalansvaret och enbart ha ansvar för produktionen. Dessvärre råder dessa föreställningar också i kommunalråds-kretsar. Socialkommunalrådet t

ex hänvisar snabbt till kommunstyrelseordföranden när det börjar bli obehagliga frågor om pensions-skulden.

Kommunens ombud?

Idag härskar bland kommunpolitiker ett nytt särintresse, det kommunala egenintresset. Vi har fått kommunpolitiker som är i konflikt med rikspolitiker. Särintresset kommunen leder till ställningstaganden hos kommunpolitiker som strider mot åsikter man förfäktar i andra sammanhang. Moderata politiker på riksplanet försvarar förtjänstfullt utvecklingen av friskolor. Men i kommunerna bygger man nya skolor i egenregi – utan att försöka stimulera andra alternativ. Medan den moderate näringsministern skrev privatiseringslistor i kanslihuset utvecklade moderata politiker kommunal affärsverksamhet.

Egenvärde

Samtidigt som moderata rikspolitiker talar om skattesänkningar och effektiviseringar utfärdar moderata kommunalpolitiker vallöften om anställning för alla. Det politiska budskapet går inte ihop. Därför att kommunen har fått ett egenvärde. Kommunen är inte längre enbart ett redskap för att sköta gemensamma angelägenheter åt kommuninvånarna. Kommunen själv har plötsligt egna intressen och egna rättigheter. Utifrån denna syn kan

man argumentera för att kommunen (och dess anställda) har samma rätt som andra t ex att driva affärer, eller att växa.

Därmed ges inte utrymme för att ställa de principiella frågorna om kommunens uppgifter respektive ickeuppgifter. Den som dristar sig till detta blir ett hot. Det kommunala självstyret åberopas i snart sagt alla sammanhang. Detta självstyre innefattar rätt att höja kommunalskatter till det orimliga, vägra rationaliseringar genom konkurrensutsättning osv. När ska debatten om medborgarnas rätt till skydd mot detta särintresse och allsmäktiga kommunpolitiker komma igång?

Påtryckargruppernas ombud?

Det finns många grupper med ett överskuggande intresse. Det kan vara jämställdhet, handikappfrågor, invandrarfrågor, miljöfrågor, fredsfrågor, kulturfrågor osv. Numera terroriseras politiker inför varje val med frågeformulär av mycket styrande karaktär. "Svarar du inte ja på den eller den frågan så uppmanar vi våra sympatisörer att inte rösta på dig" är det hotfulla budskapet till kandidaten. Det är frestande att kasta till dessa grupper ett köttben då och då. Och ju mer de får, desto mer vill de ha. Den som vill hålla sig väl med alla blir lätt allmänintressets svikare.

Politiken ingriper allt mer i varje enskild människas liv. Det blir trångt för individer och företag. I takt med

att besluten blir allt mer detaljerade och ingripande föds nya krav på justeringar av de gamla och än mer detaljregleringar.

Krav på nya regler

Detta ökar förväntningarna hos nya sårntressen på nya regler. Det blir ett allt snabbare beslutstempo och krav på nya regler. Självklart urholkas då respekten för de politiskt fattade besluten. Det finns en tydlig ovilja hos politiska och andra sårntressen att acceptera beslut. Demokratiskt fattade beslut respekteras endast om de tillfredsställer de egna intressena. Regimbyte blir byte av allt, stort som smått. Inblandade aktörer blir nyckfullt behandlade och osäkerhet kommer att hindra utveckling. Snabba populistiska beslut tar över långsiktigt agerande. Detta är en utomordentligt farlig utveckling, som endast kan motverkas av politisk klokskap. Politisk klokskap ser till allmänintresset.

Gemensamma angelägenheter

Kommuner och stat är till för att ordna gemensamma angelägenheter. Med det politiska uppdraget följer rätten att använda tvång, dvs beskatta, stifta lagar, anta tvingande regler osv. Den rätten får inte användas till att tillfredsställa sårntressen. Att önska och propagera för fler kvinnor i ledande befattningar i företag är en sak. Att

stifta lagar om kvoteringstvång är att missbruka lagstiftningsmakten. Det finns kommuner som upprättar listor på varor som inte ska få säljas i de lokala butikerna, trots att medlen i lag inte är förbjudna. Det är också missbruk av makt.

Subventionerade sårntressen

Detta är en gigantisk pedagogisk uppgift. Att förklara att politikens främsta uppgift inte går ut på att förbjuda saker eller subventionera sårntressen utan att skapa grund och regler som tillåter växt, för individer och företag. Att förklara att företagssubventioner inte leder till tillväxt. Att förklara att goda beteenden inte kan lagstiftas fram utan endast uppmuntras. Att förklara för de offentliganställda att deras institution inte har ett egenvärde utan måste värderas efter vilken nytta den gör. Detta är en balansgång som kräver en genomgripande förändring av det politiska förhållningssättet till väljare, specialister och sårntressen. Socialdemokraterna klarar det sannolikt inte dels pga den politiska socialistiska barlasten, dels pga att man gruvligt misskött den interna debatten och därmed inte uppnått någon förändringsvilja. Moderaterna är, tror jag, det bäst rustade partiet för en pånyttfödd politisk roll i allmänintressets tjänst.

ORD

Lösa boliner betyder att någonting går vind för våg, utan kontroll.

Om skattepengar pytsas ut på lösa boliner så förskingras de, och det är allvarligt för skattepengar är inte vilka stålar som helst. Det är anförtrodda bostadsbidrag, en sorts nådemedel som borde omgärdas med stor ceremoniell vördnad.

Nu visar det sig att det finns miljardbelopp att spara bara på att granska hur folk ansöker om bostadsbidrag. Man har alltså slarvat bort en dryg miljard om året! i onödan, genom att inte bry sig om på vilka grunder folk ville ha del av utskänkningen, genom att godta folks egna uppgifter om behov och efterfrågan utan att stämna av med verkligheten.

Och inte nog med det. Man har låtit utbetalningarna löpa vidare, grundade på denna en gång uppgivna inkomst, såvida inte mottagaren själv ändrade på uppgifterna och själv strök sig från bidragslistan.

Det visar sig att det är så det har gått till. Nu ska nämligen rutinerna ändras. Från och med nu måste en ny ansökan lämnas in varje år. Och uppgifterna ska kontrolleras mot skattemyndigheternas egna. Denna självklara noggrannhet med anförtrodda medel beräknas innebära att en dryg miljard mindre kommer att behöva betalas ut.

Rensar man bort den här typen av flathet i värfärdssystemen så kommer den allmänna moralen att höjas en bra bit.

Helena Rivière